

ומשנין: "חכמים" שאמרו כברייתא, אין אלו החכמים החולקים על דברי רבי עקיבא.

אלא, **האי תנא** ["חכמים" שבבריייתא] — **הך "תנא דרבי עקיבא" הוא!**

יש תנא אחר, הסובר אחרת בדעתו של רבי עקיבא, **דאמר** אותו תנא, שלא מכל חייבי לאוין עושה רבי עקיבא ממזר, אלא רק **מחייבי לאוין ד"שאר"**, של קרובים, הוי **ממזר**, וכגון הנושא את אנוסת אביו או את חלוצתו.

אבל **מחייבי לאוין גרידי** [לכד], וכגון יבמה לשוק, שאין הזר עובר בלאו של קרובה — **לא הוה ממזר**.

אמר רב יהודה

אמר רב: מנין שאין קדושין תופסין לאדם צב-ב זר — **ביבמה** שעדיין לא חלצה, ואפילו לרבנן הסוברים בעלמא שקדושין תופסין בחייבי לאוין? (1)

שנאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" —

מלמד הכתוב באומרו "לא תהיה" — **לא תהא בה הויה של קדושין לאדם זר**.

אמרו לה מת בעליך, ונישאת, ואחר כך אמרו לה, קיים היה בעליך בתחילת נישואיך, ומת עכשיו — הרי הראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר.

לפיכך **תנא נמי רישא: ראשון ואחרון ממזר**.

תנו רבנן: זו ששנינו במשנתנו, שיבמה הנישאת לשוק באיסור הרי הולד ממזר, ולפיכך כשאמרו לה מת בנך ואחר כך מת בעליך הולד ממזר —

לדברי רבי עקיבא היא נשנית.

שהיה רבי עקיבא אומר: אין קדושין תופסין בחייבי לאוין והולד ממנה ממזר, ואף יבמה הנישאת לשוק באיסור לאו היא עומדת. שנאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". ולפיכך אם בא עליה זר, הולד ממנה ממזר.

אבל חכמים אומרים: אין ממזר מיבמה לשוק.

ותמהינן: **ולימא הכי "אבל חכמים אומרים, אין ממזר מחייבי לאוין"!**

שהרי כך היא דעת חכמים החולקים על רבי עקיבא, והסוברים שבכל חייבי לאוין קדושין תופסין בהן, ואין הולד ממזר?!

תופסים קידושין לזר ביבמה — האם יכול לחלוץ לה בזמן שהיא נשואה, או שצריך להמתין עד שיגרשנה מי שקידשה. כי בהיותה אשת איש [על הצד שתפסו קידושיה] הרי היא אינה יכולה להתייבם, וכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה [בית מאיר תחילת סימן רנ"ט].

"אחרון"; וראה היטב דברי התוספות ד"ה ואמרו, ובספר "חוסן ישועות".

1. תוספות; וכשם שאין קדושין תופסין בה, כן הולד ממזר, רש"י לעיל מט ב ד"ה אי כרב, והתוספות שם נחלקו עליו, ראה שם. והאחרונים דנו בדברי שמואל, המסתפק אם

הרי הגט אוסר אותה על היבם הכהן משום גרושה.

ולפיכך, חולץ לה הכהן, ואינו מיבם אותה.

ושריא ליה היבמה לזר, שנשאה אחר חליצתו של יבם.

ותמהינן עלה: איתגורי איתגור! ?

הרי הרויח הזר ריוח על ידי עבירתו! כי נמצא, שעל ידי נשואיו עם היבמה באיסור, הרויח הזר יותר ממה שהיה לו אם לא היה נושאה באיסור, כי קודם שנשאה יכול היה היבם ליבמה ולא היתה נישאת לו, ועכשיו שנשאה הזר, ואסרה על היבם הכהן, הרויח שתהא לו לאשה.⁽⁵⁾

אם כן, מצינו חוטא נשכר! ?

אלא, כך אמר רב אשי: אם נישאת⁽⁶⁾ היבמה לזר, והיה יבמה ישראל —

ושמואל אמר: בעניותנו, שאין אנו יודעים לפרש את המקרא — צריכה גט.

ומבאר הגמרא את דברי שמואל:

מספקא ליה לשמואל, האם האי "לא תהיה אשת המת" —

אי רק לאסור אותה בלאו — הוא דאתא, רק זה בא הכתוב ללמד.⁽²⁾

אי גם לכך דלא תפסי בה קדושין — הוא דאתא, בא הכתוב "לא תהיה".⁽³⁾

אמר ליה רב מרי בר רחל לרב אשי: הכי אמר אמימר: הלכה כוותיה דשמואל, שהיבמה שנישאה לשוק צריכה היא גט.

אמר רב אשי: השתא דאמר אמימר שהלכתא כוותיה דשמואל —

אם היה יבמה כהן, ונישאת יבמתו לזר,⁽⁴⁾ והוצרכה ממנו גט, כדשמואל —

4. כתב רש"י: "אם היה יבמה כהן, וזו נישאת לשוק בעד אחד או בשני עדים שאמרו לה מת בעליך ואחר כך מת בנך".

וראה בסוגיא לעיל פא א דמוכח משם שאינה חשובה זונה אלא אם כן סבירא לן כרב המנונא ש"יבמה שזינתה אסורה לבעלה", והוא הדין דחשיבה זונה, אבל אם לא סבירא לן כרב המנונא אינה נעשית זונה, אף דלפי שיטת רש"י כל הנבעלת בעילת איסור נעשית זונה.

5. נתבאר לפי פשוטו, אבל הנמוקי יוסף כתב: איתגורי איתגור, בשביל שנשאת לו אנו משתדלין שתשאר תחתיו, וכוונתו לומר, שהדבר נראה כאילו אנו משתדלים שתשאר תחתיו.

6. כן פירש רש"י, אבל התוספות פירשו שנתקדשה ולא נישאת.

וביאר החזון איש [קלד — ה], כיון שאין קידושיו של הזר מפקיעים את זיקת היבם [גם על הצד שהם חלים], ועדיין מצוה ליבמה, אלא "פומה הוא דכאיב לה מחמת איסור אשת איש של המקדש" — אין היא נחשבת בכלל "כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה" מהתורה.

2. כמו "לא תהיה קדשה", נמוקי יוסף.

3. נתבאר על פי התוספות; ואולם בתוספות לעיל מט ב ד"ה אי כרב דקדקו מדברי רש"י שם, שלפי רב אין הפסוק בא ללאו כלל, אלא לומר שאין תופסין בה קדושין, ואם כן הוא הדין ששמואל מספקא ליה אם בא ללאו או לאי תפיסת קידושין.

נותן לה השני, הזר, גט בעל כרחו, שבית דין כופין אותו לכך, כדי שלא יהא חוטא נשכר, (7) והותרה לו ליבם.

אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב: יבמה — קדושין הוא דאין בה לזר, אבל נשואין יש בה, ומפרש לה ואזיל.

ומניחה הגמרא שכך אמר רב: אם נישאת היבמה לזר, וכגון שאמרו לה מת בעלך ואחר כך מת בנך, ואינך זקוקה ליבום — הרי זו צריכה גט.

ולכן תמחה הגמרא: אי קדושין אין בה — הרי נשואין נמי אין בה!

שהרי אי אפשר לנשואין בלא קדושין.

ומשנינן: אימא, אמור שכך אמר רב:

קדושין ונשואין אין בה להצריכה גט. (8)

ואיבעית אימא: מאי נשואין יש בה — בזנות!

כלומר, לא לענין להצריכה גט אמר רב, אלא לענין שאם נישאת לזר, אף שעדיין לא נבעלה לו, הרי הוא כזנות, ונאסרת על יבמה. (9)

והלכה זו היא כדרכ המנונא!

דאמר רב המנונא: שומרת יבם שזינתה — אסורה ליבמה.

ואיבעית אימא: לעולם כדאמרן מעיקרא, שקדושין אין בה ביבמה הנישאת לשוק על פי עד אחד או שנים — להצריכה גט.

אבל נשואין יש בה להצריכה גט, אם אמרו לה מת בעלך ואחר כך מת בנך, ושוב התברר שמת בנה קודם לבעלה.

ודקשיא לך: אם קדושין אין בה, הרי כל שכן שנשואין אין בה — לא תיקשי:

כי ודאי אין נישואיה נישואין גמורין.

אלא, שהצריכה חכמים גט, משום דמיהלפא דין היבמה הנישאת לשוק בעד אחד בדין של אשה שחלך בעלה למדינת הים, ובא עד אחד ואמר לה מת בעלך, וניסת על פי בית דין בעד אחד, ואחר כך בא בעלה, שהיא כן צריכה גט.

ויבואו לומר שאף אשת איש אינה צריכה גט. (10)

ובפירוש ראשון פירש הריטב"א, ש"נישואין" — לישנא מעליא נקט, והכוונה לביאה שלאחריה.

10. הוסיף רש"י ביאור: אבל נתקדשה לא בעיא גיטא, שהרי אשת איש גופה כשנתקדשה על פי בית דין בעד אחד ולא נישאת תצא בלא גט, כדתנן [במשנה בעמוד א]: אע"פ שנתן לה האחרון גט לא פסלה מן הכהונה.

7. נתבאר על פי התוספות ונמוקי יוסף, וכתבו התוספות שזה עיקר חידושו של רב אשי. אבל רש"י לא הזכיר בדבריו שכופין אותו ליתן גט.

8. ביאר הריטב"א: לפי תירוץ זה, מימרתו של רב בלשון תמיהה היא: "וכי קדושין אין בה ויהיו בה נשואין", והביא שם דוגמא לזה במסכת בבא בתרא.

9. נתבאר על פי פירושו השני של הריטב"א;

גוי, האומר לאשה ישראלית: הרי את מקודשת לי, ויחולו קידושייך לאחר שאתגיייר.

או ישראל האומר לגויה, שאינה ראויה להתקדש לו בגויותה: הרי את מקודשת לי, לאחר שתתגייירי.

או עבד כנעני שאמר לבת ישראל: הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרר, ואהיה בר קדושין.

או ישראל שאמר לשפחה כנענית: הרי את מקודשת לי לאחר שתשתחררי.

או שאמר לאשת איש: הרי את מקודשת לי לאחר שימות בעליך.

או שאמר לאחות אשתו, שאינה ראויה להתקדש לו בעוד אחותה חיה: הרי את מקודשת לי לאחר שתמות אחותיך.

או שאמר ליבמה הזקוקה לחליצה, ואינה ראויה עכשיו להתקדש: הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ לך יבמיך.

כל אחת ואחת מאלו — אינה מקודשת, שהרי זה כמקנה דבר שלא בא לעולם, וכדעת חכמים, שהמקנה דבר שלא בא לעולם לא קנה.

ומוכח מהמשנה שאין קדושין תופסין ביבמה, ולכן האומר ליבמה הזקוקה לחליצה: הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת.

אמר ליה רבי ינאי לרבי יוחנן:

אמר רבי ינאי: בחבורה ניום אסיפה או יום ועד היה להם שקורין "חבורה"⁽¹¹⁾ נמנו ונמרו, נמנו החכמים למנין והסכימו ברוב דעות:

אין קדושין תופסין ביבמה לשוק!

היות ונאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר", ודרשינן: לא תהא בה הויה לאיש זר!

אמר ליה רבי יוחנן לרבי ינאי: רבי! האם לא משנתנו היא זו שאמרה שאין תופסים קידושין ביבמה לשוק?!

דתנן:

א. המקנה דבר שלא בא לעולם, כגון פירות דקל שעדיין לא צמחו, נחלקו בדבר תנאים.

יש הסוברים: המקנה דבר שלא בא לעולם, קנינו קנין. ואילו לדעת חכמים, המקנה דבר שלא בא לעולם, לא קנה.

ב. ולא בדבר זה בלבד נחלקו, אלא כל העושה מעשה קנין באופן שאין חלותו של הקנין מיד, אלא חלות הקנין היא לאחר זמן, היות לא יתכן שתחול חלות הקנין עתה — הרי הוא בכלל מקנה "דבר שלא בא לעולם".

ולדעת חכמים, אי אפשר לעשות מעשה קנין עתה כדי שיחול בעתיד, בענין שלא יכול הקנין לחול עתה. ולכן, אף לכשיגיע הזמן שחלות הקנין יכולה לחול — היא אינה חלה. ולכן —

גוי שאינו יכול לקדש אשה ישראלית בעודו

11. כן פירש רש"י במכות כא ב את פירוש המלה "חבורה".

מקודשת לי לאחר שיחלוץ לך יבמין — אינה מקודשת, משום שזה דבר שלא בא לעולם.

ואי רבי עקיבא היא — מדוע לא ליתפסי בה קדושי לאחר שיחלוץ לה!

דחא שמעינן ליה לרבי עקיבא, דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם!

דתנן: אשה שאמרה לבעלה: קונם שאני צג-א עושה לפיך, היינו: מעשה ידי שאעשה הרי הם אסורים עליך כהקדש, מליהנות בהם [קונם: כינוי הוא לקרבן, והוא לשון שנודרים בו] —

הרי הבעל אין צריך להפר לה, כי גם בלא הפרתו, אין נדרה חל, כיון שמשועבדת היא לו למעשה ידיה, והרי זה כמי שאומר לחבירו: פירות שלך יהיו אסורים עליך בקונם, שאין הנדר חל, הואיל ואין הפירות של הנודר.

רבי עקיבא אומר: יפר הבעל!

יכול, וצריך הוא להפר, כי אף על גב שמשועבדת לו האשה למעשה ידיים, יש לחוש שמא תעדיף עליו האשה את מעשה ידיה, יותר מן הראוי לו.

ואת העודף היא יכולה לאסור על בעלה, היות ואינה משועבדת לעשות לו אלא כפי השיעור שקבעו חכמים [ומפורש במסכת כתובות].⁽¹⁾

אי לאו דלאי לך חספא, אם לא שהגבהתי עבורך חרס מקרקעית הים [רבינו תם] —

מי משכחת מרגניתא תותיה?! וכי היית מוצא בעצמך את המרגלית המונחת תחתיו.

כלומר, אם לא שגיליתי לך שאין קדושין תופסין ביבמה, לא היית יודע טעמה האמיתי של המשנה. אלא היית אומר שכל העושה מעשה קנין שחלותו היא לאחר זמן לא חל הקנין, אפילו אם ביכלתו להחיל את חלות הקנין מידית.⁽¹²⁾

אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: אי לאו דקלפך גברא רבה [אם לא ששיבח רבי ינאי שהוא אדם גדול את דבריך], הוה אמינא לך אנא, הייתי אומר לך אני, אין ראיתך ראייה, היות ומתנתיין זאת [אשר הוכחת ממה ששנינו בה, לאחר שיחלוץ לך יבמין אינה מקודשת משום דהוה דבר שלא בא לעולם], שאין קדושין תופסין ביבמה לשוק — רבי עקיבא היא, דאמר: אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. ובכלל זה יבמה לשוק, שהיא מחייבי לאוין.

אבל לדעת חכמים — אף ביבמה תופסין קדושין!

ותמהה הגמרא על פירושו של ריש לקיש במשנה:

ואי משנה זו לדברי רבי עקיבא היא שנויה, תיקשי מה ששנינו בה:

כי אמר לה המקדש למתקדשת: הרי את

ולא יבמה.

1. כתבו התוספות על פי הגמרא בכתובות, שמחלוקת תנא קמא ורבי עקיבא היא, אם

12. כן פירש רש"י, וביאור דבריו הוא, כי מאחר שאמר לאחר שיחלוץ לך יבמין, חשובה אשה זו כמי שלא באה לעולם, לפי שהוא קידש חלוצה